
V. ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.163.11

ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО РОЗГЛЯДУ КАТЕГОРІЇ «ПОТРЕБИ»

І. І. Кичко, кандидат економічних наук

Дослідження категорії «особисті потреби» пов'язане з певними складностями. По-перше, історично склались суттєві відмінності у трактуванні цієї категорії представниками різних економічних шкіл. По-друге, вивчення особистих потреб охоплює тривалий еволюційний період. Саме тому трактування категорії потреби різними вченими у процесі еволюції економічної думки набуває особливого значення.

У працях таких представників економічної науки, як А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс, К. Менгер, Ж.-Б. Сей, Ш. Фур'є, В. С. Джевонс, Г. Г. Госсен, Ф. Лист, В. Гошер, К. Книс, Б. Гільдебрант, Л. Брентало, Г. Шоллер, В. Зомбарт, М. Вебер, К. Бюхер, сформовані різні методологічні основи аналізу основних понять економічної науки, зокрема потреб. Еволюцію поглядів на природу потреб як економічну категорію досліджували у своїх працях М. Є. Алексеев, В. С. Автомонов, М. М. Бережний, О. В. Романенко, Г. В. Фадеева, Н. З. Солоділова.

Так, Алексеев М. Є. виділяє в економічній науці п'ять підходів у дослідженні категорії «потреби»: класичний, марксистський, маржинальний, історичний, інституціональний [1]. Більш звужений спектр підходів при дослідженні економічної сфери використовує Ро-

маненко О. В. [2] (лише класичний і неокласичний).

Попри наявність значної кількості робіт із указаної теми, по-перше, деякі аспекти проблеми є дискусійними; по-друге, структура потреб постійно змінюється, змінюється розуміння суті та значення потреб серед науковців. Це зумовлює необхідність дослідження вже існуючих підходів до розгляду категорії «потреби» та з'ясування на цій основі перспектив подальших розробок.

У зв'язку з цим, метою метою статті є з'ясування відмінностей у підходах при дослідженні потреб у процесі еволюції економічної думки.

Класичний підхід (друга половина XVIII – початок XIX ст.). Представники класичної школи У. Петті, А. Сміта, Д. Рікардо досліджували природу багатства, умови розподілу доходу, трудову теорію вартості. Це було пов'язано з тим, що представники класичної школи вважали, що вплив традицій, потреб, звичок і інших проявів нестандартної поведінки економічних суб'єктів є непередбачуваним. У. Петті, досліджуючи економічні процеси, намагався перейти від опису явищ до аналізу їх сутності. Він акцентував увагу на тому, що все суб'єктивне потрібно ігнорувати, прагнучи показати причинну залежність економічних

явищ. У. Петті був першим у використанні наукового абстрактного методу [3, с. 431]. Завдяки аналітичному, індуктивному методу У. Петті пов'язав політичну економію з філософією та іншими науками. Абсолютизуючи індуктивний метод Петті, була сформована певна ілюзія, що всі властивості складного явища зводяться до його окремих найпростіших складових. Завдяки індуктивно-аналітичному методу можна дослідити складові явища, а не його структуру. Цей метод не дає можливості поєднати всі категорії на основі певного загального принципу. Водночас разом із іншими цей метод доцільно використати під час вивчення потреб.

Адам Сміт сформулював основні принципи функціонування економічної системи. Вихідним пунктом його методології став егоїзм господарюючого індивіда. Особа, дбаючи про свої інтереси, інколи більш дієвим чином служить інтересам суспільства, ніж тоді, коли свідомо до цього прагне [4, с. 31]. Учений оперує категорією «інтереси». На його думку, саме інтереси спонукають людей взаємодіяти один з одним.

Жан-Батіст Сей критерієм продуктивності вважав корисність. «Якщо люди визнають за предметами певну цінність, то лише у відношенні його споживання» [5, с. 87]. Матеріальне відтворюється в тій формі, в якій вони стають придатні для нашого споживання, або в тій, у якій може збільшитись їх корисність, вважав Ж.-Б. Сей.

Доцільно звернути увагу на представника утопічного соціалізму Шарля Фур'є (1772–1837 рр.). Вихідним пунктом вчення Фур'є стала його теорія пристрастей. Він усі властиві людині пристрасті поділив на три групи [3, с. 574]: 1) пристрасті матеріальні, пов'язані з органами почуттів; 2) прихильності (дружба, кохання); 3) пристрасті верхні (новаторство, ентузіазм).

З деякою мірою умовності можна вважати теорію пристрастей Фур'є прототипом теорії потреб. Кожна пристрасть генерує певну потребу. Фур'є вважав, що людина з'являється на світ як гармонійна особа без поганих нахилів. Саме історичні умови дають поштовх у

перетворенні природних позитивних нахилів у негативні.

Якщо провести аналогію між теорією пристрастей Фур'є та теорією потреб Маслоу, то можна помітити що матеріальні потреби за Маслоу відповідають матеріальним пристрастям за Фур'є; соціальні потреби – пристрастям прихильності; всі інші пункти у Маслоу більш деталізовані (потреби в безпеці, в повазі), тоді як Фур'є їх називає верхніми пристрастями.

Ідея гармонійного розвитку особи за Фур'є має прогресивне значення [3, с. 164]. Завданням держави має бути змінення умов і розробка можливих заходів для гармонійного розвитку всіх здібностей і нахилів особисті.

Романенко О. В. розглядає праці К. Маркса та Ф. Енгельса у розрізі класичного підходу. В дисертаційному дослідженні правильно зазначається, що А. Сміт акцентував увагу на задоволенні матеріальних потреб, а К. Маркс у межах класичного підходу досліджував процес задоволення соціальних потреб людини у процесі реалізації суспільних відносин. Джерелом задоволення особистих потреб і А. Сміт і К. Маркс вважали працю та робочу силу. Крім класичного підходу, Романенко виділяє ще і неокласичний підхід. Шумпетер, як представник неокласичного підходу переніс акцент з трудової діяльності на підприємницьку як основне джерело задоволення особистих потреб населення. Ростоу та Арон (на відміну від Маркса) відмічають зміщення основної функції економічної сфери з власне виробництва на забезпечення високого рівня масового споживання.

Марксистський підхід. Відповідно до марксистського розуміння суті категорії «потреби», вони залежать від рівня розвитку виробництва, виражають необхідність безперервного відтворення життєвих умов людей. «К. Маркс показав два джерела виникнення потреб людини – потреби, які виникають природним чином, і потреби, створені суспільством, розкрив різноманіття внутрішніх зв'язків між виробництвом, обміном, розподілом і споживанням, що потреби – не зовнішня мета виробництва, а його внутрішня властивість» [1, с. 13].

У першому томі «Капіталу» К. Маркс зазначав, що робоча сила купується не для

того, щоб покупець міг задовольнити свої особисті потреби. Мета купівлі – збільшення вартості капіталу та розміру доданої вартості. Попри те, що робітники в результаті збільшення заробітної плати можуть розширити свій споживчий фонд одягу, меблів, створити грошові запаси, експлуатація робочої сили залишається [6, с. 577].

К. Маркс неодноразово наголошував на тому, що індивідуальне споживання робітника непродуктивне для нього самого, адже воно відтворює лише індивідуальне з його потреб; воно продуктивне для капіталістів та для держави, так, воно є виробництвом сили, яка створює чуже багатство [6, с. 535].

К. Маркс обґрунтував їх динамізм, фактори впливу на потреби, історичний характер потреб, він зазначав, що природні потреби (їжа, одяг, паливо, житло) різняться залежно від кліматичних та інших природних особливостей тієї чи іншої країни. До того ж, розмір природних потреб, способи їх задоволення залежать від культурного рівня країни і є безпосереднім продуктом історії [6, с. 163].

Потреби постійно змінюються. На зміну потреби, на її появу може впливати процес виробництва: «товар може бути продуктом нового виду праці, який претендує на задоволення потреби, яка щойно виникла, або на свій страх і ризик бажає ще тільки визвати якусь потребу» [6, с. 102].

Причину збільшення спожитих предметів розкоші К. Маркс знову вбачає у виробництві. «Збільшення багатств останніх і постійне відносне зменшення чисельності робітників... породжує разом з новими потребами в розкоші і нові засоби їх задоволення» [6, с. 413]. Згідно з марксистським підходом, виділяють суспільні, природні, особисті, виробничі, духовні, інтелектуальні потреби.

Методологічні основи дослідження потреб у працях К. Маркса вивчала Фадейчева Г. В. Вона зазначає, що в сучасній економічній літературі панує спрощений погляд на потреби [7]. Розуміння потреб пов'язане з суб'єктивним бажанням споживачів, станом їх незадоволення. Головний тезис, який лежить в основі концептуального підходу до потреб у теорії Економіксу – безмежність пот-

реб у світі обмежених ресурсів. Погляд на категорію потреб через призму суб'єктивних оцінок споживача зводить різноманіття потреб переважно поділом їх на первинні та вторинні, еластичні та нееластичні потреби окремого домогосподарства, фірми, держави, суспільства. На думку вченої, вивчення праць К. Маркса дає можливість побачити систему потреб у взаємозв'язку її елементів. Зазначимо, що Фадейчева Г. В. вивчає суспільні потреби. На її погляд, методологічні основи дослідження системи потреб, які містяться в працях К. Маркса, зводяться до такого [7]: вивчення системи потреб здійснюється методом сходження від абстрактного до конкретного; використаний історичний підхід до системи потреб суспільства; розроблений системний підхід до аналізу потреб суспільства; розглянутий суспільний характер потреб; потреби розглядаються як умова і результат суспільного виробництва; проаналізовані економічні інтереси основних суб'єктів капіталістичного способу виробництва; особливе місце відводиться потребі у праці як першій життєвій потребі майбутнього суспільства.

К. Маркс визначав потреби як здатність споживання в системі виробничої діяльності. Методологічне значення цієї тези, на думку Бережного М. М., полягає в подоланні механічної концепції, відповідно до якої індивід діє лише тоді, коли його до цього спонукають потреби [8].

Через призму марксистського підходу, в основі якого є теорія доданої вартості, дається визначення потреб як економічної категорії та більшості понять з теорії потреб Солоділовою Н. З. [8, с. 88]:

«...потреби як економічна категорія – це необхідність відшкодування затрат робочої сили, затрачених на виробництво продукції;

- задоволення потреб – це фактичне відшкодування затрат робочої сили, витрачених на виробництво продукції;

- міра задоволення потреб – це кількісний вираз фактичного відшкодування затрат робочої сили у відповідності з нормативним рівнем відшкодування;

- підвищення міри задоволення потреб – це зменшення величини відшкодування затрат робочої сили...».

Маржинальний підхід. У представників маржинальної школи політичної економії потреби були безпосереднім предметом дослідження. Карл Менгер (австрійська школа) в книзі «Основи політичної економії» характеризує механізм задоволення потреб. Він зазначає, що «...коли людина переходить із стану відчуття потреби в стан задоволення її, повинні бути наявні достатні для цього причини, тобто або діючі в нашому організмі сили повинні усунути наш неприємний стан, або на нас мають подіяти зовнішні предмети, здатні за своєю природою викликати стан, який називається задоволення наших потреб» [9]. Для характеристики поняття «благо» К. Менгер використовує потреби. Він вважає, що для того, щоб предмет став благом, необхідно поєднати такі умови: потреби особистості; властивості предмета, які роблять його придатним для задоволення потреби; можливості розпоряджатися предметом таким чином, щоб дійсно використати його для задоволення потреби.

Карл Менгер підкреслює взаємозв'язок між уявними потребами та уявними благами. Уявні блага та потреби виникають тоді, коли предметам помилково приписуються властивості та дії, які в дійсності відсутні. Наприклад, більшість прикрас, амулети, більша частина ліків, які використовуються у народів з низьким рівнем культури тощо. До уявних благ можна віднести ліки від неіснуючих хвороб, знаряддя торгівлі тощо. Простежується взаємообернений зв'язок. Чим вищий культурний розвиток нації, тим менше уявних благ і уявних потреб. К. Менгер залежно від способу задоволення виділяє потреби та блага першого, другого, третього, четвертого порядку тощо.

Е. Бем-Баверк, як і Менгер, усі блага класифікував залежно від того, наскільки вони задовольняють потреби. До першого розгляду він відносив споживчі блага, до другого – виробничі, які безпосередньо беруть участь у виробництві споживчих благ, до третього – ті блага, які беруть участь у виробництві благ другого порядку тощо. Бем-Баверк звертав увагу на те, що блага можуть бути як засобом задоволення

потреб, так і їх умовою виникнення. Категорію «цінність» мислитель трактує виходячи з обмеженості матеріальних благ для задоволення потреб. Він зазначає, що матеріальні блага набувають цінності тоді, коли запас матеріальних благ стає настільки незначним, що для задоволення відповідних потреб його не вистачає зовсім, або вистачає частково [10].

Вільям Стенлі Джевонс (1835–1882), як і Менгер, стверджував, що політична економія повинна повністю та точно досліджувати значення корисності, а для цього потрібно вивчати бажання та потреби людини [11, с. 125]. Головним фактором, який визначає вартість, за Джевонсом, є корисність. В міру насичення потреб корисність зменшується.

Основні методологічні й теоретичні позиції Джевонс формулює з використанням категорії «потреби» [12, с. 298]: максимальне задоволення потреб при мінімумі зусиль є винятково економічним завданням; ціна товару залежить від граничної корисності, а остання, в свою чергу, залежить від товарних цін, які зумовлюються виробничими витратами; за допомогою конкуренції суб'єкти ринку отримують таку комбінацію товарів, яка найбільшою мірою задовольняє його потреби.

Відповідно до логіки маржиналістів природа потреб має суб'єктивний характер, що залежить від міри усвідомлення суб'єктами цінності спожитого блага. Останнє ж пов'язане з рідкістю цього блага [1, с. 15].

Герман Генріх Госсен (1854) у книзі «Розвиток законів суспільного обміну та правил людської діяльності» обґрунтував два постулати, які за ініціативою Ф. Візера та В. Лексиса почали називати першим і другим законами Госсена (перший закон Госсена – це закон насичення потреб: зі збільшенням кількості даного блага гранична корисність його зменшується, а за умови задоволення потреб споживача, вона дорівнює нулю).

В основі маржиналізму – модель раціональної поведінки особистості. В основі моделі раціональної поведінки знаходяться три компоненти:

По-перше, поведінка людей стає цілеспрямованою за допомогою потреб (у Джевонса – «корисність», у Менгера – «потреби»). Осо-

бистість прагне до максимального задоволення своїх потреб. Передбачається, що потреби задовольняються тільки за рахунок зовнішніх благ, внутрішні джерела, наприклад, творча діяльність до уваги не береться [13].

По-друге, у маржинальній літературі припускається, що особи для задоволення своїх потреб мають володіти повною інформацією (ринкова ціна, крива попиту та пропозиції).

По-третє, особистість має чітку ієрархію потреб, яка стійка в часі і згідно з другим законом Госсена при задоволенні потреб особистість завжди обирає оптимальний варіант.

Історична школа виникла на протигагу неокласичному напрямку економічної думки. У розвитку історичної школи виділяють два етапи: «стара» історична школа (40-ві рр. XIX ст.), її представниками були Ф. Лист, В. Гошер, К. Книс, Б. Гільдебрант; «нова» історична школа; її представниками були Л. Brentало, Г. Шоллер, В. Зомбарт, М. Вебер, К. Бюхер.

Надбанням представників історичної школи є те, що вони зародили економічну соціологію, обґрунтували єдність соціальних і економічних відносин [5]. Так, Т. Веблен в основу аналізу помістив психологічне трактування економічних процесів. Він обґрунтував, що в ринковій економіці споживачі зазнають значного суспільного та психологічного тиску, що змушує їх змінювати структуру споживання [1, с. 18].

Надбанням історичної школи в теорії потреб є те, що представники цієї школи створили складні моделі мотивації до праці, в основі яких лежать соціально-групові потреби. Вони довели необхідність втручання державних органів в економічні процеси, зокрема з метою мінімізації соціальної напруги.

Інституціональний підхід. Дж. Коммонс досліджував колективні інститути (державна, сім'я, профспілки, корпорації) з урахуванням історичних умов їх становлення. Він вважав, що саме колективні дії мають пріоритет над діями окремих особистостей, є ні що інше як юридична угода між інститутами. Колективні інститути коректують поведінку особистості на споживчому ринку. Потреби можуть задовольнятись і неринковими інститутами. Отже, відповідно до інституціонального під-

ходу певна група інститутів сприяє формуванню та розвитку потреб. Слушною є думка М. Є. Алексеева, що саме марксистський і інституціональний підхід при дослідженні потреб найбільш прийнятний для сучасного періоду розвитку. Зокрема, інституціональний, тому що пов'язаний із можливістю свідомого впливу різних інститутів на економіку, культуру, освіту тощо.

При дослідженні категорії «потреби» можна виділити ще суб'єктивно-фізіологічний підхід (Сатовські Т., Тостер Дж.). На думку Сатовські Т., задоволення матеріальних потреб знижує рівень збудження нервової системи. Однак цього процесу можна досягти й іншим способом, наприклад, у процесі інтенсивної роботи. Сатовські вважає, що частину потреб особистість може задовольняти, а іншу залишати без задоволення. Тобто Сатовські заперечує другий закон Госсена, згідно з яким міра задоволення різних потреб має бути однаковою [13].

Головною характерною рисою взаємодії особистості з оточуючим середовищем, згідно з поглядом Джона Фостера, є те, що люди не тільки пасивно пристосовуються до зовнішнього впливу, вони творчо змінюють світ, створюють у ньому нові структури й нові потреби [13].

Гуманістичний підхід до соціальної еволюції передбачає розв'язання протиріччя між зростаючими потребами і наявними матеріальними ресурсами через зміну особистості, раціоналізацію її потреб. Представники цього підходу (А. Печчеї, Е. Фромм, О. Хакслі) вбачають подальший розвиток в еволюції характеру людини, зміні її цілей та потреб у напрямі обмеження споживання. На думку А. Печчеї, необхідно перейти від концепції орієнтованої на людські потреби та максимально можливо їх задоволення до іншого процесу, в основі якого знаходиться людський розвиток. При цьому на перший план виходить самоствердження особистості та повнота розкриття можливостей і здібностей людської особистості [14, с. 229].

На основі проведеного аналізу зазначимо, що методологічні основи дослідження потреб,

які знаходяться у працях представників різних економічних шкіл, зводяться до такого:

1. У представників класичної школи У. Петті, А. Сміта, Д. Рікардо потреби не були предметом дослідження. У. Петті ввів у наукову практику індуктивно-аналітичну практику, яку в сукупності з іншими практиками та методами доцільно використовувати при вивченні потреб.

2. Теорію пристрастей Ш. Фур'є можна вважати прообразом теорії потреб.

3. К. Маркс для дослідження потреб використовував численні методи та підходи, зокрема діалектичний метод, системний та історичний підходи. Він детально дослідив потребу особистості в праці, довів суспільний характер потреб. Надбанням марксистського підходу є те, що категорія потреб розглядається через призму відносин у суспільстві та теорії доданої вартості.

4. Відповідно до логіки маржиналістів природа потреб має суб'єктивний характер, що залежить від міри усвідомлення суб'єктом цінності спожитого блага.

5. Надбанням історичної школи в теорії потреб є те, що представники цієї школи створювали складні моделі мотивації до праці, в основі яких знаходяться соціально-групові потреби.

6. Згідно з суб'єктивно-фізіологічним підходом задоволення матеріальних потреб, як і інтенсивна робота, знижує рівень збудження нервової системи.

7. Відповідно до гуманістичного підходу, необхідно перейти від концепції, орієнтованої на потреби, на розкриття можливостей і здібностей особистості.

Тобто у процесі еволюції економічної думки спостерігалось значне розширення предмета й методів вивчення потреб. Класична школа політичної економії, представники якої (А. Сміт, Д. Рікардо, У. Петті) розробили методологічне підґрунтя розуміння суті потреб. Вихідні положення для наукового аналізу потреб з позицій трудової теорії вартості розкриті у працях представників марксистського підходу. Інтерпретація економічних процесів і явищ через призму потреб у представників маржинального напрямку, безсумнівно, збагатили надбання

економічної науки. Безумовно перераховані положення є вихідними для наукового аналізу потреб і можуть бути використані для розкриття процесу формування та задоволення потреб в інформаційному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев Н. Е. Трансформация личных экономических потребностей в реформируемой экономике России : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / Николай Евгеньевич Алексеев. – Омск, 2005. – 152 с.
2. Романенко О. В. Класичний і неокласичний підходи у соціально-філософському дослідженні економічної сфери суспільства (порівняльний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / О. В. Романенко. – К., 2002. – 20 с.
3. Всемирная история экономической мысли : в 6 т. / МГУ им. М. В. Ломоносова ; гл. редкол. : В. Н. Черковец (гл. ред.) [и др.]. – М. : Мысль, 1987. – Т. 1. – 606 с.
4. Лисовицкий В. Н. История экономических учений : учеб. пособие / В. Н. Лисовицкий. – Х. : ООО «РИФ», 2002. – 320 с.
5. Бартенев С. А. История экономических учений : учебник / С. А. Бартенев. – М. : Экономикс, 2004. – 456 с.
6. Маркс К. Избранные сочинения : в 9-ти т. / Маркс К., Энгельс Ф. – М. : Политиздат, 1987. – Т. 7. – 811 с. – В надзаг. : Ин-т марксизма – ленинизма при ЦК КПСС.
7. Фадейчева Г. В. Методологические основы исследования потребностей в трудах К. Маркса и современность / Г. Ф. Фадейчева // Альманах центра общественных наук. – 1998. – № 9.
8. Бережной Н. М. Человек и его потребности / Н. М. Бережной ; под ред. В. Д. Диденко. – М. : Форум, 2000. – 170 с.
9. Менгер К. Основания политической экономии [Электронный ресурс] / К. Менгер. – Режим доступа : <http://ek-lit.narod.ru/books.htm>. – Название с экрана.
10. Бем-Баверк Е. Основы теории ценности хозяйственных благ [Электронный ресурс] / Е. Бем-Баверк. – Режим доступа : <http://ek-lit.narod.ru/books.htm>. – Название с экрана.
11. Всемирная история экономической мысли : в 6 т. Т. 3 : Начало ленинского этапа марксист-

- ской экономической мысли. Эволюция буржуазной политической экономии (конец XIX – начало XX в.) / МГУ им. М. В. Ломоносова ; гл. редкол. : В. Н. Черковец (гл. ред.) и др. – М. : Мысль, 1989. – 605 с.
12. Ядчаров Я. С. История экономических учений : учебник / Я. С. Ядчаров. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 480 с. – (Высшее образование).
13. Автомонов В. С. Человек в зеркале экономической теории (очерк истории западной экономической мысли) [Электронный ресурс] / В. С. Автомонов. – Режим доступа : <http://ek-lit.narod.ru/books.htm>. – Название с экрана.
14. Кичко І. І. Особисті потреби: регулятивні механізми формування та забезпечення: монографія / І. І. Кичко. – Чернігів : Чернігів. держ. ін-т права, соц. технологій та праці, 2010. – 258 с.

УДК 37.013.42

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У СВІТЛІ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Л. М. Гасюк, кандидат педагогічних наук

Проблема виховання хвилює людство віками. До її розкриття зверталися вчені, психологи, педагоги, батьки і громадськість. Незважаючи на плідні теоретичні та практичні дослідження, значні методичні напрацювання через складність даної проблеми існує досить багато питань з приводу визначення, розвитку та виховання обдарованої особистості в сучасних умовах.

Спостереження науковців за поведінкою сучасної молоді в суспільстві викликають певну стурбованість за наше майбутнє. Як не прикро зазначати, але в різних дослідженнях відзначається, що цінність людського життя, як і його зміст, втрачають міцне підґрунтя. Розривається система виховання: серед молодих батьків досить занижений рівень культури взаємин; через засоби масової інформації пропагуються негативні способи людської поведінки; часті конфлікти дорослих, розрив наступності поколінь; сотні тисяч батьків вимушені виїздити за кордон і важкою працею заробляти гроші на проживання, а діти залишаються недоглянутими, без материнської і батьківської опіки. Загалом, досить часто відбуваються негативні події, тому що розпадаються сім'ї, виникає складна проблема належного виховання молодого покоління. Науковці вказують і на те, що кризові ситуації, застій явища в українському

суспільстві сьогодні, як і завжди в подібні історичні періоди, породжують попит на обдаровану особистість, котра нестандартно мислить, наділена сильною волею і колосальною працездатністю [2, с. 3].

У фундаментальних працях з народної, зокрема родинної педагогіки М. Стельмаховича, В. Скуратівського С. Бабишина, Г. Довженок розкриваються мета, завдання, принципи і методи українського народного виховання, вказується на залежність від потреб громадськості, об'єктивних законів суспільного розвитку.

З огляду на викладене, завданням даної статті є розкриття шляху, що веде до позитивних результатів виховання обдарованої особистості – звернення до традицій народної педагогіки, де міститься багато цінного, накопиченого віками досвіду поколінь. Адже передача всіх культурно-історичних традицій наступним поколінням завжди гарантувала вічність життя нації.

Світовий досвід розвитку педагогічної теорії і практики переконливо свідчить про те, що в кожного народу, етносу історично склалася своя власна національна система виховання й освіти.

В епоху державного й духовного відродження України пріоритетна роль належить розвитку національної системи освіти і ви-